

– nie wykazywały tendencji do sedymentacji, co sprawia, że przestrzeń likwidowanego odwiertu będzie wypełniana w sposób równomierny przez spoiwo wiążące, a wiązanie będzie następować na całym odcinku uszczelnianego odwiertu, (początek wiązania mieszanin sporządzonych z rozrzedzonej płuczki następował po około 8 godzinach a koniec wiązania po ok. 24 godzinach);

– po związaniu tworzyły kamień uszczelniający o niskiej wytrzymałości co jest spowodowane tym, iż ciecz zarobowa stanowiła aż około 140 – 160 % masy spoiwa wiążącego (główną rolę opracowanych mieszanin nie jest jednak uzyskanie wysokiej wytrzymałości kamienia lecz to, aby skutecznie wypełniły przestrzeń w likwidowanym odwiercie i związały w warunkach otworowych);

– mogą być z powodzeniem zastosowane przy likwidacji wyeksploatowanych odwiertów ze względu na parametry mechaniczne kamienia uszczelniającego, łatwość sporządzania ich w warunkach terenowych, niski koszt sporządzenia, a także zagospodarowanie znacznej ilości zużytej płuczki wiertniczej co ma duże znaczenie dla ochrony środowiska.

OCENA WŁAŚCIWOŚCI CIECZY ROBOCZYCH STOSOWANYCH DO REKONSTRUKCJI ODWIERTÓW

Małgorzata Uliasz, Grzegorz Zima, Sławomir Błaż, Bartłomiej Jasiński

*Institut Nafty i Gazu – Państwowy Instytut Badawczy, Polska
uliasz@inig.pl, zima@inig.pl, blaz@inig.pl, jasiński@inig.pl*

Wprowadzenie

Prace w odwiertach naftowych związane z ich rekonstrukcją, jak wymiana wyposażenia wglębnego, likwidacja niekontrolowanego dopływu, zwiercanie korków, stawianie korków, czyszczenie, perforacja lub likwidacja piaszczenia ale również z udostępnianiem złoża, mogą być prowadzone po jego zatłoczeniu specjalną cieczą, tzw. cieczą roboczą. Rolą cieczy roboczej jest wytworzenie przeciwcisnienia na złożu, niedopuszczając do dopływu płynów złożowych do odwiertu, a podstawowym jej zadaniem jest zapewnienie jak najmniejszego uszkodzenia przepuszczalności skały zbiornikowej w strefie przyodwiertowej.

Do rekonstrukcji odwiertów o normalnym ciśnieniu złożowym, których gradient zawiera się w przedziale od 0,01 do 0,0125 MPa/m, stosowane ciecze robocze charakteryzują się gęstością od ok. 1,02 do 1,25 kg/dm³. Do ich sporządzania używane są głównie sole chlorkowe, NaCl i KCl. W odwiertach o wysokim ciśnieniu złożowym, posiadających gradient ciśnienia od 0,0125 do 0,023 MPa/m, gęstości stosowanych cieczy

roboczych, tzw. solanek ciężkich powinny mieścić się w zakresie $1,25 \div 2,3 \text{ kg/dm}^3$. W przeszłości do ich sporządzania stosowano roztwory soli bromkowych, a obecnie te toksyczne sole zastąpiły biodegradowalne i dobrze rozpuszczalne w wodzie sole organiczne, tj. mrówczan potasu – HCOOK , cezu – $\text{HCOOCs} \cdot \text{H}_2\text{O}$ i sodu – HCOONa . Solanki o gęstości powyżej $1,3 \text{ kg/m}^3$ można również otrzymać stosując octan potasu – $1,33 \text{ kg/m}^3$ (CH_3COOK) oraz węglan potasu – $1,58 \text{ kg/dm}^3$ (K_2CO_3). Natomiast podczas prac rekonstrukcyjnych w odwiertach o niskim ciśnieniu złożowym odpowiadającym gradientowi poniżej $0,00980655 \text{ MPa/m}$ ($\sim 0,01 \text{ MPa/m}$), w złożach częściowo szcerpanych, należy stosować specjalne ciecze o gęstości $\leq 1,0 \text{ kg/dm}^3$. W oparciu o prowadzone w INiG – PIB badania laboratoryjne nad opracowaniem składów takich cieczy, wytypowano związki syntetyczne spełniające rolę oleju, organiczne związki chemiczne z grupy alkoholi oraz zestaw środków chemicznych stanowiących związki powierzchniowo czynne, umożliwiających otrzymywanie beziłowych, afronowych płuczek wiertniczych.

Wpływ cieczy roboczych na strefę przyodwiertową

Wszystkie ciecze wiertnicze kontaktujące się ze skałą zbiornikową zarówno w trakcie wiercenia otworu jak i prowadzonych w odwiertach prac remontowych, powodują kolmatację strefy przyodwiertowej, a jej zasięg zależy od głębokości wnikania filtratu z cieczy i fazy stałej oraz właściwości kolektorskich tej skały. W skałach porowatych duże niebezpieczeństwo stanowią cząstki fazy stałej ściśliwej (elastyczne), głównie o wymiarach mniejszych od rozmiarów por, które mają zdolność dostosowywania swoich kształtów do zwężeń por tworząc mikroskopijny osad. Unoszone z filtratem osadzając się w ich przewężeniach blokują drogi migracji płynów złożowych. Większe niebezpieczeństwo dla właściwości kolektorskich porowatej skały zbiornikowej stanowi filtrat, któremu podczas infiltrowania w pory skały towarzyszą różne zjawiska fizykochemiczne jak siły adsorpcji, adhezji, występowanie zjawisk kapilarnych i zmiany napięcia powierzchniowego na granicy faz (filtrat-ropa, filtrat-gaz, filtrat-woda złożowa, filtrat-skała, ropa-skała), a także zwilżalność skały przez ciecz.

Głównymi przyczynami pogorszenia przepuszczalności skał zbiornikowych w strefie przyodwiertowej mogą być:

– zjawiska kapilarne – efekty zwilżalności i blokowania por filtratem (blokada wodna);

– pęcznienie i dyspergowanie ilów wchodzących w skład skały zbiornikowej pod wpływem filtratu z cieczy roboczej i ich migracja (blokada ilowa);

– przedostawanie się do skały zbiornikowej cząstek fazy stałej z cieczy wiertniczych, które mogą blokować przestrzeń porową;

– wytrącanie się nierozpuszczalnych osadów przy zetknięciu się zasadowego filtratu płuczkowego ze zmineralizowaną wodą złożową;
– zmiany struktury niescementowanych piasków w trakcie eksploatacji.

Wyeliminowanie tych przyczyn jest trudne, gdyż mogą one zachodzić równocześnie i w różnym stopniu powodować zmiany przewodności hydraulicznej poziomów produktywnych. Intensywność ich przebiegu można jedynie ograniczyć stosując systemy cieczy roboczych charakteryzujące się właściwościami chemicznymi i fizycznymi odpowiednio dobranymi do określonych warunków geologiczno-złożowych.

Podstawowe właściwości cieczy roboczych

Na podstawie kompleksowych badań laboratoryjnych, prowadzonych w INiG – PIB, oraz prób przemysłowych ustalono podstawowe kryteria doboru właściwości cieczy roboczej, która powinna:

- charakteryzować się właściwym stopniem czystości;
- posiadać odpowiednią gęstość, właściwości reologiczne, filtrację i pH;
- charakteryzować się właściwościami inhibitacyjnymi;
- zapobiegać korozji osprzętu;
- zmniejszać napięcie powierzchniowe na granicy rozdziału faz;
- zapobiegać interakcji z płynami złożowymi, a zwłaszcza z wodą złożową.

Zapewnienie takich właściwości stosowanej cieczy w dużym stopniu może przyczynić się do ograniczenia jej szkodliwego oddziaływania na strefę przyodwiertową zapobiegając:

- zmniejszaniu średnicy kanałów porowych przez cząstki stałe unoszone wraz z przepływającą solanką;
- tworzeniu korków ilowych w kanałach porowych powstających na skutek pęcznienia substancji ilastej obecnej w skale zbiornikowej;
- odkładaniu się w kanałach porowych osadów trudnorozpuszczalnych powstałych w wyniku wymiany jonowej pomiędzy użytą cieczą roboczą, a solanką złożową lub rozpuszczenia materiału cementującego szkielet skały;
- powstawaniu blokad wodnych lub emulsyjnych w kanałach porowych oraz zmianie zwilżalności skały zbiornikowej w wyniku wzajemnego oddziaływania cieczy roboczych z płynami złożowymi.

Rodzaje cieczy roboczych

Skład i właściwości technologiczne cieczy roboczych powinny być ustalone w oparciu o aktualnie występujące w danym odwiercie lub horyzoncie produktywnym warunki geologiczno-złożowe, m.in. takie jak: gradient ciśnienia złożowego, skład mineralogiczny skał zbiornikowych i ich spoiwa oraz skład chemiczny wód złożowych. Ciecze te ze względu na pełnią funkcję w odwiercie zostały wyodrębnione w oddzielną grupę. Na

podstawie przeprowadzonych w INiG – PIB badań laboratoryjnych, do ziół o normalnym i podwyższonym ciśnieniu złożowym wytypowano:

- solanki bez fazy stałej, czyli roztwory soli sporządzane, w zależności od wymaganej gęstości, z pojedynczych soli nieorganicznych (NaCl, KCl, CaCl₂) lub organicznych (HCOOK, HCOONa, HCOOCs · H₂O, CH₃COOK) oraz mieszanek kilku różnych soli, tzw. roztwory wielosolne, a w razie potrzeby dodatkowo obrobione właściwą zasadą dla podwyższenia pH, inhibitorem korozji oraz SPCz,

solanki (wody) złożowe po usunięciu z nich zanieczyszczeń mechanicznych i chemicznych poddane modyfikacji celem podwyższenia pH i bardzo często gęstości poprzez dodatek soli uwzględniający inhibitor jonowy oraz obróbce inhibitorem korozji i SPCz;

- solanki zawierające fazę stałą, czyli roztwory soli lub wody złożowe obrobione polimerami odpornymi na zasolenie, regulującymi ich parametry reologiczne i filtrację z dodatkiem blokatora, inhibitora korozji lub SPCz.

Natomiast do ziół o obniżonym ciśnieniu złożowym wytypowano:

- ciecze emulsyjne na osnowie związków chemicznych spełniających rolę oleju syntetycznego, jak estry kwasów tłuszczowych olejów roślinnych, olefiny;

- ciecze robocze na osnowie alkoholi, np. alkohol izopropylowy lub metylowy;

- płuczkę wiertniczą pełniącą rolę cieczy roboczej zawierającą specjalnie zaprojektowane mikropęcherzyki powietrza określane jako afrony.

PERLIT EKSPANDOWANY - ALTERNATYWA POPRAWY STABILNOŚCI ZACZYŃW CEMENTOWYCH

M. Kremieniewski*, M. Rzepka, Ł. Kut, M. Kędzierski

Oil and Gas Institute-National Research Institute

kremieniewski@inig.pl, rzepka@inig.pl

Streszczenie

Obecność perlitu w technologiach budowlanych znana była już od dłuższego czasu, jednakże w przemyśle naftowym perlit nie był wykorzystywany. Dlatego też postanowiono poddać badaniom zaczyny cementowe z domieszką najdrobniejszych frakcji perlitu, który określa się mianem perlitu pylistego bądź perlitu filtracyjnego. Drobne frakcje dodatków i domieszek umożliwiają z reguły wypełnienie przestrzeni międzyziarnowych, dzięki czemu możliwe jest uzyskanie szczelnej matrycy płaszczą cementowego. W trakcie realizacji prac badawczych, których celem było określenie wpływu domieszki perlitu na parametry technologiczne zaczynu cementowego, zastosowano perlit pylisty 0,5% w